

Euroopan alueiden komitean lausunto aiheesta ”Yrittäjyys saarilla: alueellisen yhteenkuuluvuuden edistäminen”

(2017/C 306/10)

Esittelijä: Marie-Antoinette Maupertuis (FR, EA), Korsikan alueellisen yhteisön hallituksen jäsen**POLIITTISET SUOSITUKSET**

EUROOPAN ALUEIDEN KOMITEA (AK)

Johdanto: saarialueiden erityishaasteet

1. kiittää puheenjohtajavaltio Maltan pyynnöstä, jonka nojalla komitea saa osallistua mahdollisten ratkaisujen etsimiseen yrittäjyyden ja taloudellisen, sosiaalisen ja alueellisen kehityksen edistämiseksi saarilla.
2. muistuttaa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 174 artiklassa vahvistetusta unionin sitoumuksesta lujittaa taloudellista, sosiaalista ja alueellista yhteenkuuluvuutta.
3. muistuttaa, että SEUTin 174 artiklan mukaan saaret kaipaavat erityistä huomiota unionilta, jonka tulee huolehtia alueiden välisten kehityserojen vähentämisestä jäsenvaltioiden sisällä ja välillä.
4. muistuttaa, että unionissa on 362 saarta, joilla asuu yli 50 ihmistä. Yhteensä asukkaita on 17,7 miljoonaa (joista 3,7 miljoonaa asuu syrjäisimmillä alueilla). BKT henkeä kohden on noin 79,2 prosenttia unionin keskiarvosta (vuoden 2010 luku). Merkittävä osa saarista kuuluu edelleen vähemmän kehittyneisiin alueisiin.
5. panee merkille, että valtaosassa näistä saarialueista ei ole tapahtunut taloudellista lähentymistä 2000-luvulla EUROISLAND-tutkimuksen mukaan (ESPON 2013) ja että tilanne on jopa huonontunut monilla saarilla finanssikriisin, muuttoliikekriisin, matkailijoiden määrässä tapahtuneiden vaihteluiden tai vähäisen innovoinnin vuoksi.
6. korostaa, että saarialueiden maantieteelliset, taloudelliset, väestölliset ja sosiaaliset erityispiirteet poikkeavat manneralueista mutta muistuttavat toisten saarten olosuhteita ja asettavat aivan omanlaisiaan haasteita, joihin niitä koskevalla EU:n politiikalla tulisi vastata. Näitä ovat
 - pieni koko (pinta-ala, väestö, talous)
 - etäisyys ja/tai syrjäisyys (etäisyys kilometreissä ja ajassa markkina-alueista ja etenkin sisämarkkinoista sekä suurista asutus-, teollisuus-, finanssi- ja politiikkakeskuksista)
 - haavoittuvuus (taloudellisten, ympäristöön liittyvien ja sosiaalisten uhkien edessä).
7. painottaa, että nämä kolme tekijää aiheuttavat SEUTin 174 artiklassa tarkoitettuja alueellisia, taloudellisia ja sosiaalisia haittoja, jotka vaikeuttavat saarten tasa-arvoista yhdentymistä sisämarkkinoihin ja heikentävät saarten asukkaiden asemaa. Ne voivat johtaa erityisesti seuraaviin tilanteisiin:
 - suppeat paikalliset markkinat, jotka saaristoissa ovat lisäksi rikkonaiset ja etäiset
 - korkeat kuljetuskustannukset eli logistiikka-, rahti- ja vakuutuskustannukset etäisyyden mutta myös epätäydellisen kilpailun (oligopolit tai jopa monopolit) vuoksi
 - mittakaavaetujen mahdottomuus markkinoiden pienen koon vuoksi: yksikkökustannukset ovat korkeita niin yritystoiminnassa kuin julkisissa palveluissa

- heikosti kehittyneet yhteydet toimialojen välillä, sillä suuntauksena on voimakas erikoistuminen tietyn resurssin hyödyntämiseen tai tietynlaisten tavaroiden tai palvelujen tuottamiseen
 - pätevien henkilöstöresurssien puute tai pätevien työntekijöiden taipumus lähteä saarilta soveltuvan työpaikan löytämiseksi muualta
 - vaje yrittäjyysosaamisessa, sillä yritykset usein lähtevät saarilta investoidakseen kannattavampiin markkinoihin
 - manneralueiden tasoa vastaavan infrastruktuurin ja yrityspalvelutarjonnan puuttuminen esimerkiksi televiestinnän, koulutuksen ja riskipääoman alalla.
8. suhtautuu myönteisesti meriä, jokia, saaria ja rannikkoalueita käsittelevän Euroopan parlamentin laajennetun työryhmän sekä Euroopan perifeeristen merellisten alueiden liiton (CPMR) tekemään työhön.

Osallistavaa kasvua – saarten yritysten panos

9. toteaa, että yrityksillä ja yrittäjyydellä on keskeinen rooli työpaikkojen luomisessa ja Euroopan unionin taloudellisessa dynamiikassa. Yrittäjyyteen liittyy kuitenkin erityisiä rakenteellisia hankaluuksia saariympäristössä.
10. muistuttaa, että monissa saaritalouksissa on pantu täytäntöön kasvustrategioita, joiden perustana on taloudellisten, sosiaalisten sekä kulttuurin ja luonnon tarjoamien etujen hyödyntäminen. Näitä ovat esimerkiksi
- luontaistalous, jolla turvataan asukkaille jonkinlainen hyvinvointi etenkin kriisiaikoina
 - erikoistuotteiden vienti, jolla varmistetaan saaren läsnäolo korkean lisäarvon markkinoilla
 - matkailu eri muodoissaan ja laajemmin kuin vain massaturismin näkökulmasta
 - vihreisiin energiamuotoihin liittyvät aloitteet, jotka ovat osoitus pienten saariyhteisöjen kyvystä toteuttaa energiasiiirtymää
 - sellaisten nk. geostrategisten taloudellisten mahdollisuuksien hyödyntäminen, joille pieni koko tai etäisyys ei ole haitta (tieteellinen seurantakeskus jne.).
 - uusien vihreän ja sinisen talouden alojen kehittäminen ja sen ohella sellaisten uudenlaisten opetussuunnitelmien kehittäminen, jotka mahdollistavat näillä aloilla tarvittavan koulutuksen.
11. korostaa, että tällaiset strategiat, joissa nostetaan esiin ja hyödynnetään erityisiä taloudellisia tulonlähteitä, ovat usein tulosta saarten yrittäjien luovuudesta, riskinotosta ja joustavuudesta, ja kehottaa harkitsemaan tarvittavan joustavuuden turvaamista laadittaessa saarten yrittäjyyttä edistävää julkista politiikkaa.
12. toteaa, että saarten taloudelle on ominaista melko yksipuolinen talousrakenne, jossa on paljon pk-yrityksiä tai jopa erittäin pieniä yrityksiä ja runsaasti monella alalla aktiivisia yrittäjiä sekä tämän ekosysteemin rinnalla muutamia suuryrityksiä monopoli-asemassa tietyillä erikoisaloilla (matkailu, liikenne, kaivannaisteollisuus, kalastus jne.).
13. kehottaa unionin toimielimiä ja jäsenvaltioita kiinnittämään enemmän huomiota vapaiden markkinoiden turvaamiseen kaikilla yksittäisillä aloilla saariympäristössä mutta myös huolehtimaan markkinoiden toimintapuutteiden korjaamisesta.
14. muistuttaa, että saarten tuotteita – myös raaka-aineita – voidaan myydä erikoismarkkinoilla tarkasti rajatulle asiakaskunnalle korkeaan myyntihintaan. Tuotteen erikoisluonne mahdollistaa riittävän suuret voittomarginaalit siihen, että toiminta on kannattavaa saariolosuhteissa. Tuotteen arvo perustuu erityisesti laatuun ja kulttuuriviitteisiin, jotka ovat tunnistettavissa kaikkien tavaroiden ja palvelujen joukosta.

15. korostaa kuitenkin saarten yrittäjiin kohdistuvia erilaisia ylimääräisiä kustannuksia, jotka johtuvat nimenomaan saariolosuhteista (raaka-aineet, palveluntarjonta, logistiikka jne.) ja jotka heikentävät viime kädessä tuotteiden ja palvelujen kilpailukykyä.

16. korostaa, että silloinkin kun tuotteet ovat kilpailukykyisiä ja hyvälaatuisia, yrittäjät kärsivät t&k-kapasiteetin, saariympäristöön soveltuvan teknologian, tarkoituksenmukaisten toiminnan rahoittamisjärjestelyjen ja pätevien henkilöstöresurssien puutteesta voimakkaan poismuuton vuoksi erityisesti silloin kun vakituisia asukkaita on vähän.

17. onkin tyytyväinen Euroopan unionin tasolla toteutettuihin toimiin näillä aloilla mutta pyytää ryhtymään kiireellisesti tarkoituksenmukaisiin toimenpiteisiin perusolosuhteiden parantamiseksi, jotta saaret voivat osaltaan edistää osallistavaa kasvua EU:ssa. Tämä edellyttää, että kaikessa yrittäjyyden edistämiseksi toteuttavassa Euroopan unionin politiikassa otetaan huomioon saarten erityispiirteet ja erityishaasteet tasapuolisuuden ja tehokkuuden varmistamiseksi.

Poliittiset suositukset alueellisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseksi Euroopan unionissa

18. pitää koheesiopolitiikkaa keskeisen tärkeänä pyrittäessä varmistamaan tasapainoinen alueellinen kehitys Euroopan unionissa: se on tarkoituksenmukaisin politiikanala saarten ja muiden Euroopan alueiden välisiin kehityseroihin puuttumiseen. Komitea korostaa kuitenkin, että saarialueilla ei ole erityisasemaa koheesiopolitiikassa sellaisena kuin se on nykyisin määritelty.

19. muistuttaa myös erityispiirteistä, jotka ovat ominaisia syrjäisimmille alueille, joista kahdeksan on saaria. Syrjäisimpien alueiden on vastattava ongelmiin, joita pahentavat niille ominaiset erityisolosuhteet, jotka tunnustetaan primäärioikeudessa ja jotka haittaavat suuresti niiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä, mikä tulee ottaa huomioon.

20. suosittelee, että saariin kiinnitetään erityistä huomiota vuoden 2020 jälkeisessä koheesiopolitiikassa SEUTin 174 ja 175 artiklan mukaisesti. Ensimmäinen askel kohti tämän tavoitteen toteuttamista olisi saarten sisällyttäminen uutena luokkana ehdotukseen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi asetuksen (EY) N:o 1059/2003 muuttamisesta alueellisten typologioiden (Tercet) osalta.

21. kehottaa perustamaan Euroopan komission alue- ja kaupunkipolitiikan pääosastoon keskitetyn hallinnointipisteen, joka käsittelee saariasioita (Island Desk), kuten Euroopan parlamentti suositteli 4. helmikuuta 2016 antamassaan päätöslauselmassa, sillä tällä hetkellä saarten toimijoilla – yrityksillä ja yhteisöillä – on vain rajallinen käsitys EU:n rahoitusvälineistä ja -mahdollisuuksista, jotka ovat hajallaan eri pääosastoissa ja perustuvat moniin eri asetuksiin.

22. suhtautuu myönteisesti ”Kaupunkialueiden innovatiiviset toimenpiteet” -aloitteeseen ja ehdottaa tämän esimerkin pohjalta EU:n saarten verkottamiseen tarkoitettua internetsivuston ja EU-tason toimenpiteiden perustamista kokemustenvaihtoa ja hallinnollisen ja innovointiin liittyvän osaamisen jakamista varten.

23. korostaa tarvetta hyödyntää mahdollisimman paljon Euroopan strategisten investointien rahaston (ESIR) ja muiden unionin välineiden (mm. ERI-rahastot) synergiaa luonnonhaitoista saarille aiheutuvien taloudellisten seurausten hyvittämiseksi.

24. toteaa kuitenkin, että koska hyvin monet saarilla toteutettavat hankkeet ovat pienimuotoisia, ESIRin rahoitus ja EIP:n lainat vaikuttavat olevan käytännössä saarten erittäin pienten yritysten ja paikallisyhteisöjen ulottumattomissa. Komitea suosittaakin saarille suunnattujen erityisten teknisen avun ohjelmien kehittämistä unionin rahoitusvälineitä koskevan tuntemuksen parantamiseksi ja niiden hyödyntämisen edistämiseksi.

25. pyytää Euroopan komissiota ja Euroopan investointipankkia tutkimaan, voitaisiinko JASPERSin puitteissa annettava tekninen apu ulottaa koskemaan myös saaria ja pienempimuotoisia hankkeita.

26. korostaa EAYY-asetuksen (1302/2013) hyödyllisyyttä ja etuja paikallis- ja alueyhteisöille ja Euroopan saarille, sillä asetuksen nojalla eri jäsenvaltioiden ja EU:n ulkopuolisten valtioiden saaret voivat perustaa yhteisen oikeushenkilön yhteiseen päämäärään pyrkimiseksi ja EU:n rahoituksen hakemiseksi pienemmin hallinnollisin rasittein kuin mitä tällaiseen yhteistyöhön tavallisesti liittyy.

27. ehdottaa, että saariyritysten hyväksi perustetaan toimintatukijärjestelmä ylimääräisten kuljetuskustannusten korvaamiseksi. Nämä tuet olisi sallittava ja vapautettava säännöistä alueellisia tukia ja yleistä ryhmäpoikkeusasetusta koskevien suuntaviivojen puitteissa samaan tapaan kuin syrjäisimmille alueille ja harvaan asutuille alueille suunnatut tuet.
28. ehdottaa, että hyödynnetään aktiivisemmin jakamistalouden mahdollisuuksia myös saarialueiden syrjäiseen sijaintiin liittyvien ongelmien ratkaisemiseen.
29. painottaa, että on tärkeää nostaa julkisen tuen astetta unionin ohjelmiin kuuluvissa hankkeissa sekä lisätä yksityisten sijoitusten houkuttavuutta, kun hankkeet luovat työpaikkoja ja vaurautta saarille ja ovat ekologisesti kestäviä.
30. korostaa, että monet erityisesti saarten kehitykseen liittyvät esteet jäävät huomiotta, kun indikaattorina käytetään asukaskohtaista BKT:ta. Komitea ehdottaakin koheesiopolitiikassa käytettävien indikaattorien valikoiman laajentamista, jotta saadaan parempi käsitys saarten sosioekonomisesta tilanteesta ja houkuttelevuudesta.
31. esittää käytettäväksi indikaattoreiksi alueellisen kilpailukyvyyn indeksiä ja saavutettavuusindeksiä, mutta kehottaa jatkamaan tutkimuksia muiden sellaisten indikaattorien määrittämiseksi, jotka kuvaavat kattavasti saariolosuhteista aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia. Komitea kehottaa komissiota tekemään vertailututkimuksia saariyritysten suorituskyvystä verrattuna vastaaviin mantereella toimiviin yrityksiin, myös siinä tapauksessa, että mannermaa koostuu pelkästään saarijäsenvaltiosta.
32. kehottaa kiinnittämään huomiota muihin kuin taloudellisiin, vaikeasti mitattaviin näkökohtiin, kuten luonnonympäristöön (sen laatuun ja saavutettavuuteen), arvioitaessa saarten asukkaiden sosioekonomista tilannetta ja määritettäessä saarialueiden taloudellista houkuttelevuutta.
33. pitää sisämarkkinoiden, teollisuuden, yrittäjyyden ja pk-yritystoiminnan pääosaston laatimaa eurooppalaisia pk-yrityksiä koskevaa vuosikertomusta hyödyllisenä mutta kehottaa sisällyttämään tuleviin kertomuksiin alueellisia tietoja, jotta ymmärrettäisiin paremmin saarilla toimivien pk-yritysten haasteet ja niiden onnistumis- tai epäonnistumisasteet verrattuna vastaaviin mantereella toimiviin yrityksiin.
34. pitää hyödyllisinä alueellisten vaikutusten arvioinnin kaltaisia välineitä arvioitaessa EU-politiikan vaikutuksia saarialueisiin ja ehdottaa, että Euroopan komission vaikutustenarvointimenetelmässä ryhdytään soveltamaan nk. saarilauseketta, jonka avulla voidaan ottaa huomioon toimintapolitiikoista saariin kohdistuvat mahdollisesti raskaat seuraukset.
35. panee merkille, että vaikka älykkään erikoistumisen strategioiden käyttäminen ennakkoehtona Euroopan rakennerahastojen (ERI-rahastot) määrärahojen jakamisessa voi edistää strategioiden kehittämistä valtiollisella ja alueellisella tasolla, saaritalouksien erityispiirteet edellyttävät räätälöityjä ratkaisuja. Tähän liittyen on muistettava, että liiallinen riippuvuus yhdestä erikoisalasta tai yhdestä toiminnosta saattaa aiheuttaa yksipuolisen talouden vaaran ja johtaa taloutta vääristäviin vaikutuksiin (nk. Hollannin tauti).
36. katsoo, että komission tulisi kiinnittää erityistä huomiota aloitteisiin, joissa on kyse älykkästä monipuolistamisesta tai suunnanmuutoksesta. Näitä ovat esimerkiksi siirtyminen massaturismista kestäväpohjaiseen matkailuun, luovien alojen kehittäminen, tieto- ja viestintäteknologian sisällyttäminen perinteisiin toimintoihin ja kohdennettu markkinointi, jossa hyödynnetään saarten voimavaroja.
37. kehottaa tehostamaan politiikkaa, jolla lisätään EU:n jäsenvaltioiden kansalaisten tietoisuutta matkailumahdollisuuksista unionissa, ja kehottaa luomaan tiiviimmän yhteysverkoston EU:n alueiden välille, jotta EU:n kaupunkialueiden asukkaat pääsevät tutustumaan saarialueiden kiinnostaviin luontokohteisiin.
38. korostaa yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 5 artiklassa vahvistetun kumppanuusperiaatteen tärkeyttä, jotta pystytään määrittämään alueiden tarpeet koheesiopolitiikan strategista suunnittelua varten (alhaalta ylöspäin suuntautuva lähestymistapa). Euroopan alueiden komitea kehottaa siksi Euroopan komissiota lisäämään vuoden 2020 jälkeistä koheesiopolitiikkaa koskevaan lainsäädäntöehdotukseensa ennakkoehdoksi kumppanuutta koskevien eurooppalaisten käytännösääntöjen tosiasiallisen täytäntöönpanon.

39. kehottaa painokkaasti jäsenvaltioita huolehtimaan kumppanuusperiaatteen täysimääräisestä soveltamisesta, jotta saarialueiden erityistarpeet otettaisiin huomioon kumppanuussopimuksissa ja toimenpideohjelmissa.

40. korostaa tarvetta osallistaa paikallis- ja alueviranomaiset toissijaisuusperiaatteen mukaisesti sellaisen kansallisen ja EU-tason politiikan määrittelyprosessiin, jonka kohteena ne ovat, jotta sovellettavat sääntelykehykset vastaisivat saarialueiden konkreettisiin tarpeisiin.

41. suhtautuu myönteisesti Verkkojen Eurooppa -välineen tarjoamiin rahoitusmahdollisuuksiin, sillä ne voivat koskea myös saaria, mutta huomauttaa, että nk. merten moottoriteiden määrärahoissa keskitytään keskusverkostoihin ja maailmanlaajuisiin verkostoihin ja saatetaan sivuuttaa saarten ja alueellisten keskusten väliset tai saarten keskinäiset yhteydet. Komitea ehdottaakin, että merten moottoriteitä koskevasta kokonaismäärärahoista varataan tietty osuus saarille.

42. panee merkille komission ponnistelut yrittäjien tukemiseksi muun muassa COSME- ja InnovFin-ohjelmien kautta Yrittäjyys 2020 -toimintasuunnitelman ja innovoinnin alalla Horisontti 2020 -puiteohjelman perusteella sekä ponnistelut pääomamarkkinaunionin luomiseksi. Komitea katsoo kuitenkin, että näihin ohjelmiin ja suunnitelmiin tulee lisätä alueellinen ulottuvuus (ja erityisesti saarinäkökohta), jotta voidaan

— saada saarten yrittäjät tuloksellisesti mukaan

— edistää ammatillista koulutusta ja osaamisen kehittämistä saarilla sijaitsevilla yrityksillä

— parantaa yritysten mahdollisuuksia saada pääomaa, myös suuremman riskin tapauksissa

— mahdollistaa saarten osallistuminen eurooppalaisiin ja maailmanlaajuisiin verkostoihin, joissa luodaan ja levitetään tieteellistä ja teknologista tietoa, ja tämän hyödyntäminen markkinatuotoksissa ja sosiaalisessa hyvinvoinnissa.

43. kehottaa komissiota perustamaan ohjelman, jolla edistetään innovointiprosessia saarten talousalueilla, nostetaan arvoon paikallisia voimavaroja, tuetaan uusiutuvan energian hyödyntämistä, jätteiden käsittelyä, vesihuoltoa ja kulttuuri- ja luonnonperinnön edistämistä ja jatketaan kiertotalouden käyttöönottoa. Käsitteen ”innovointi” katsotaan tässä kattavan teknologiset, organisatoriset, sosiaaliset ja ympäristöä koskevat innovaatiot.

44. korostaa valtiontukien tärkeyttä Euroopan unionin saarialueiden pienen koon, etäisyyden ja eristyneisyyden asettamiin haasteisiin vastaamisessa. Nämä pysyvät luonnonolosuhteet haittaavat useiden saarille strategisten alojen, kuten liikenteen, energian ja digitaalisten yhteyksien, tehokkuutta ja organisointia.

45. muistuttaa, että infrastruktuuri ja sisäiset ja ulkoiset liikennejärjestelyt, jotka ovat luotettavia ja kustannuksiltaan vertailukelpoisia mantereeseen nähden, ovat välttämätön edellytys saaren taloudelliselle kehitykselle ja kilpailukyvyille.

46. ehdottaa, että infrastruktuuriin ja liikenneverkkoihin kohdistuvan tuen (rakentaminen, uudenaikaistaminen, varustaminen) tukikelpoisuusriteerejä joustavoitetaan saarten kohdalla, niin että saataisiin mahdollisimman tehokkaat yhteydet mantereen liikennejärjestelmään ja että yhdyntyminen EU:n alueeseen ja markkinoihin onnistuisi parhaalla mahdollisella tavalla.

47. pyytää, että tuilla helpotettaisiin saarten välisiä yhteyksiä, kun on kyse saaristosta, tai saaren sisäisiä yhteyksiä, kun on kyse vuoristoisista saarista, ja kannustettaisiin investoimaan vähähiilisiin liikennemuotoihin (nesteytettyä maakaasua käyttävät alukset, sähköautojen latausasemat jne.).

48. korostaa, että koska saarten markkinat ovat useimmiten pienikokoisia ja sijaitsevat etäällä, tuotteiden tai palvelujen toimittaminen ei ole houkuttelevaa mantereen yrityksille. Tämä estää tosiasiallisesti saarten kuluttajia ja yrittäjiä hyötymästä sisämarkkinoiden kilpailueduista. Tämä koskee erityisesti liikenneyhteyksiä ja energiantuotantoa, jotka ovat keskeisiä aloja saariyritysten kilpailukyvyyn kannalta. Komitea suosittaakin, että näihin aloihin voitaisiin soveltaa valtiontukisääntöjä koskevia poikkeuksia, kun on kyse saariolosuhteista.

49. ehdottaa myös samassa hengessä, että *de minimis* -sääntöä voitaisiin soveltaa joustavammin saarten yhteydessä ja että julkisiin hankintoihin liittyviä vaatimuksia voitaisiin höllentää saariolosuhteissa, sillä monissa tapauksissa on mahdotonta saada enempää kuin yksi tarjous neuvottelumenettelyä sovellettaessa.
50. kannattaa nykyistä joustavaa lähestymistapaa, jonka nojalla saaret voivat saada erityisiä verokannustimia tai yhtiöveron alennuksia saariolosuhteista aiheutuvien ylimääräisten kustannusten korvaamiseksi, ja toivoo, että joustavaa lähestymistapaa jatketaan. Komitea suosittaa, että hyödynnetään innovointiin ja investointitoimintaan suunnattuja kannustimia tuotannon piristämiseksi ja paikallisen kulutuksen lisäksi myös viennin edistämiseksi.
51. on tyytyväinen Euroopan komission aikomukseen lisätä seuraavaan koheesiokertomukseen saaria käsittelevä luku. Euroopan alueiden komitea pyytää komissiota ilmoittamaan kyseisessä luvussa, miten tässä lausunnossa esitetyt suositukset on tarkoitus panna täytäntöön.
52. kehottaa puheenjohtajavaltio Maltaa noudattamaan näitä poliittisia suosituksia ja tekemään tiivistä yhteistyötä alueiden komitean kanssa niiden täytäntöönpanossa.

Bryssel 12. toukokuuta 2017.

*Euroopan alueiden komitean
puheenjohtaja*

Markku MARKKULA
